

Cont. titel her

Confessionum huius volumina

1. Foerliche oratio de oeconomia euangel. N.T. cum Hammond & Arno ad Rom. I. 17.
2. Fronman de uicua profunda.
3. Freitaben historiae ueteris israel. praefatio introductio.
4. de diebus quibus emmanuile prog.
5. Heilmann de ratione quam in hoc se habent humani generis iustitia & peccata ad Rom. XI. 17.
6. Math ad Ps. XXXVI
7. Reuber de diataphis ad Co. III. 9.
8. Walch de hypotesi pöblichen ad 2 Cor. VII. 9. 10.
9. Wald. de lotia summo sacerdote Xpi Lyro ad ~~Matth.~~ III. 1. 2.
10. Wandel de oratione epist. ad Cor.
11. Wittmann uindicta contra antiquum.
12. Georgius de abate lupo ad Petrum euang. tracta ad Co. XVI. 1. 2. 3.
13. Wald. de mo necessario ad uer. Math. VI. 24-34 & Luc. VII. 11-17.
14. Wald. de Caspicio Georgio a filio suo neglecta ad Luc. XVI. 1-9 & XI. 14-18.
15. Wald. de lapsum salutis non peruenit ad Rom. XIII. 11-14 & XV. 4-13.
16. Wald. de trinitate in scriptis rabbinicis et rabbinorum more platonicis.
17. Wald. aduentus sp. sancti ad Co. XV. 26 uer. VII. 39.
18. Wald. de sp. s. in his scriptis Christi uicinis ad Co. XIV. 16.
19. Wald. scriptis epistolae non contra homines sed contra ueritas iniquo. ad Num. XXI. 6. 7. Co. III. 14. 15.
20. Wald. de humanitate uerbo uero ac uelle ad Ioh. VII. 15.
21. Wald. contra ueritas hominis in pale. Epist. XV. 1-21.
22. Wald. disceptationis cum ueritas in scriptis Maria & disceptationi Xpi facit impugnat, etc.
23. Wald. manifestatio patris hereditas ad Math. V. 5.
24. Wald. contra ueritas antequam pars dogmatum.
25. Wald. de Michaela apocrypho lupo Xpi Epist. ad Dan. X. 13-21 lud. 9 Apoc. XII. 7. (Ioh. IV. 16)
26. Wald. de uindicta diff. antequam.
27. Wald. de corpore Xpi diff. ad lud. 9.
28. Wald. de corpore Xpi diff. de uindicta antequam.
29. Wald. de uindicta ex coeterna diff.
30. Wald. lo. David diff. de uerbo a Xpo uindicta deo patri solendi. ad Ps. XXII. 26. 27. 28.

DE RHOE VOL VAN SVE
explorata ubi sequuntur loca.
ex V. J.

- Nr. 21. Exod. XV. 1-21.
19. Num. XXI. 6-9.
6. 10. XXXVI.
30. 10. XXII. 26-27. 28.
20. 10. VII. 15.
25. Dan. X. 13-28.
9. Zach. III. 1-2.
ex N. J.

- Nr. 13. Math. VI. 24-34
23. - - V. 5.
13. Luc. VII. 11-12.
14. - XVI. 1-9
14. - XIX. 41-48.
7. Jo. III. 9.
19. Jo. III. 14.
17. - XV. 28. VII. 39.
12. - XVI. 5-23.
10. - XV. 16.
1. Rom. 1. 17.
5. - V. 14-19
15. - XIII. 11-14
15. - XV. 4-13.
8. 2 Cor. VII. 9. 10.
25. 1 Pet. VI. 16.
25 & 27. 1. 9.
25. Apoc. XII. 7.

4

DISCIPVLI
E M M A V N T I C I

COMMENTATIO

AD

PIE CELEBRANDA PASCHATIS

SACRA

IN ACADEMIA IENENSI

PROPOSITA

LITTERIS SCHILLIANIS

DEI GRATIA
ERNESTVS AVGVSTVS CONSTANTINVS

DVX SAXON. IVL. CLIV. MONT. ANGAR. ET GVESTPHAL
LANDGRAV. THVR. MARCH. MISN. COMES PRINC
DIGNIT. HENNEBERG. COMES MARCAE ET RA
VENSBERGAE DYNASTA RAVENSTEINI

RELIQVA
RECTOR ACADEM. IEN. MAGNIFICENTISSIMVS
GRATIAM IESV CHRISTI
A MORTVIS REDVCIS
PRECATVR
CIVIBVS

OSTQVAM salutis nostrae sponfor ab inferis ad pristinam re-
dierat vitam, id imprimis faciendum sibi est arbitratus, vt
non solum per angelos, quibus ministris utebatur ac nun-
tiis, de hoc tam illustri ac glorioso reditu suos certiores
redderet; sed etiam ipse in conspectum iis se daret seque for-
tissimum sisteret nostrorum, quibuseum dimicandum ipsi fuerat,
hostium victorem. Itaque vno, eoque ipso, quo reuixerat, die
quinq; ac primum quidem Mariae, *Marc. XVI, 9. Ioann. XX,
11-17.* deinde huius focis, mulieribus, e sepulcro ad urbem redeun-
tibus, *Matth. XXVIII, 8-10.* tum Petro, *Luc. XXVIII, 12.* coll. v. 34. et
1 Cor. XV, 5. post duobus discipulis, Emmauntem proficiscenribus, *Luc.
XXVIII, 13-35.* coll. *Marc. XVI, 12.* ad extremum suis legatis et aliqui-
bus horum amicis, *Marc. XVI, 14. Luc. XXVIII, 36-49. Ioann. XX, 19-23.*
sefe praebuit visendum a), hocque facto, satis superque oculorum sensu
ac

a) de harum ac reliquarum seruatoris
nostri adparitionum ordine earumque nu-
mero videantur: 10. LIGHTFOOTVS
*chronic. temp. sect. LXXXVII. tom. II.
operum, p. 58. sq. HERM. WITSIVS exer-
citationibus in Symbol. apost. exerc. XVIII.
§ 26. p. 346. NICOLAUS GVRTLERVS
dissertationibus de Christo in gloriam euecto
Francouer. c1010cxi. His add. har-*

*moniam euangel. Chemnitio-Lysero-Gerber-
dinam, cap. cxxi. p. 359. 10. MARCKIVM
historia exaltationis Christi, Lugd. Batau.
c1010cxxxviii. edita: 10. FRANC.
BYDDEVN meditationibus sacris, p. 76. sq.
10. REINH. RVSIUM harm. euangel.
tom. III, p. 1454. GOTTL. EICHLERM
harmonia adparitionum Christi rediitui, Lips.
c1010cxxxvii. NICOL. KOEFFENI-*

ac iudicio factam sui a mortuis reuocationem firmare ac docere voluit. Quamuis vero sedula attentione dignissima videantur omnia, quæ de vi-
so nostro, ad pristinam vitam reduce, seruatore in diuinis rerum, ab eo
gestarum, commentariis memoriæ posterorum sunt prodita, maxime quod
nihil, nedum leuissimam *περίστασις*, facile in his narrationibus reperiemus,
vnde haud possint grauissima peti argumenta, ad salutaris huius de Iesu
Christi resurrectione dogmatis veritatem, ab aduersariorum telis vindican-
dam; ipsa tamen de duobus illis discipulis, Emmauntem perentibus, hi-
storia ita est comparata, vt maxima grauitas, cum singulari suauitate
coniuncta, inesse in illa videatur. Miram ea habet in legentium animis
vim, diuinusque scriptor dum narrat, mouet, et ita mouet, vt simul ex
lectoribus spectatores: ex his infinitæ sapientiæ ac benignitatis diuinæ
testes laudatoresque efficiat *b*). Liceat nobis, in præsentem in ambos hos
peregrinantes et Emmauntem discedentes, missis reliquis, oculos nostros
desigere, ac, qui fuerint: quo profecti: quæ præter omnem eorum spem
et expectationem in ipso itinere consequuta sint, paulo curatius expendere;
tum vero videre, quæ ipsorum in seruatorem fidei conditio fuerit
ac modus.

PEREGRINATORES hi Emmauntici, si generatim eos spectamus,
non in apostolorum, quos Hierosolyma reuersi, inuenerunt congrega-
tos, *Luc. XXIII, 33.* sed in discipulorum seruatoris nostri, *Luc. X, 1.*
eiusque amicorum numero fuerunt. Patet id inprimis ex *Luca cap.*
XXIII, 13. cuius ibi verba: *δύο ἐξ αὐτῶν* non solum *τὴς ἐνδεκα*, diuinos
nempe legatos, v. 9. sed etiam, qui ibidem adduntur, *πάντας τὴς λοιπῆς*

A 2

respi-

VM de adparitionibus Christi post resurre-
ctionem carumque ordine, Gryphiswald.
CID ID CCL. 10. IAC. QUANDTIVM *diff. de*
gestis Christi quadagesimalibus resurrectione
inter et ascensionem, Regiomont.
CID ID CC XXI.

b) quæ de discipulis Emmaunticis Lu-
cas cap. XXIII. 13. sq. fuse, eadem bre-
uiter et strictim Marcus, cap. XVI, 12.
narrat, id quod omnes, qui diuinos vitæ
Christi scriptores in concordiam redigere,
studuerunt, nominatim GERHARDVS,
ALTHOFERVS, SANDHAGENIVS, MA-
TIVS, CAROL. HILDEBRANDVS, L. E.

DE CANSTEIN, RVSIVS, BENGELIVS,
HABERVS aliique vno quasi ore adfir-
mant. Contrariam tamen sententiam ruen-
tur ex vetustioribus EUTHYMIVS, EXE-
centioribus non solum ANDR. MASIVS
tom. II. Supplement. criticor. p. 1788. sed et-
iam ANDR. OSIANDER *adorationibus*
harmon. libr. IIII. cap. 36. licet sine caus-
sâ, quod recte præter alios contra
MASIVM offendit IOANN. CHRIST.
WOLFIVS *curis philol. et critic. in quatuor*
euangel. p. 341. contra OSIANDRYM
IOANN. GERHARDVS *barm. cap. CCXI.*
p. 361.

respiciunt; siue, vt *Marci* XVI, 10. verbis vtamur, τὰς μετ' αὐτῆ γενόμενους, qui cum eo, seruatore nostro, fuerant eiusque doctrinae adfensum præbuerant. Neque id ipsi in iis, quos Lucas litteris consignauit, sermonibus, cum magistro collatis, videntur dissimulare. In his enim disertis verbis sanctiori cætui se adnumerant, v. 22. 24. spemque de Iesu, futuro totius Israelis libertatis vindice, habuisse se, haud diffidentur, v. 21. ac simul, dictorum factorumque eius infcios se haud esse, satis manifeste produunt, v. 19. coll. v. 21. Hæc quamuis ita sint; haud inutilis tamen et ad institutum nostrum maxime adcommodata quæstio huic adferri nobis posse videtur, quinam speciatim fuerint ambo illi peregrinantes, quos Emmauntem iter tum fecisse, Lucas perhibet. Alter eorum a *Luca* v. 18. CLEOPHAS c) vocatur; qui vero is fuerit, si definiti debeat, veteres pariter ac recentiores scriptores in diuersas abeunt sententias. Patriam eius vbi respicimus, non desunt cum inter præfatos christianos doctores; tum ex nostri æui auctoribus, qui, ipsum vicum Emmauntem, quo contulisse se Cleopham nostrum cum amico, itineris socio, diuini scriptor memorat, natale eius solum fuisse, existimant. Id non solum adfirmat *HIERONYMVS* d): *Emmaus, de quo loco fuit Cleophas, cuius Lucas meminit euangelista: hæc est nunc Nicopolis, insignis ciuitas Palestinæ; sed etiam ædes proprias Cleopham ibi habuisse, alio*

c) de nomine *Cleophae*, pro quo *Syrus* interpres habet *Cleupha*, diuersæ sunt eruditorum coniecturæ. Nonnulli id ex vocabulis κλέος et πᾶς omnis gloria, conflatum arbitrantur. Alii pro contracto nomine habent, ex Κλεόπατρος orto, eodem fere modo, quo nomina *Demas* ex Δημήτριος, *Apollos* ex Ἀπολλώσιος, *Alexas* ex Ἀλέξανδρος, *Lucas* ex Λευκιανός efficta sint. Vide, quæ ex *VOSSIO* ea de re adnotauit *SAMVEL BASNAGIVS* *annal. politico-ecclesiast.* ad ann. Christi xxxiiii. §. 150. tom. 1. p. 112. In eandem fere sententiam discedit non solum *IOSEPH. IVST.* § *SCALIGER* *animaduers.* ad *Euseb. chron.* p. 138. nisi quod Κλεόφης ex κλέοφιλος, Κλεόπας vero ex Κλεόπατρος ortum suum traxisse, autumat; sed etiam *HVG. GROTIVS* *adnotat.* ad *Luc.* xxiiii. §. 18. tom. II. *operum theolog.* p. 464. qui Κλεόπα

τρος nomen, a quo Κλεόπας deriuandum sit, pro Macedonico habet, in Syria et Iudæa frequentari cæpto, postquam Macedones Asiam tenuissent. Intercedit vero *IO. LIGHTFOOTVS* *horis ebraic. et talmud. ad hunc locum tom. II. operum,* p. 566. nomen ipsum non Macedonicum; sed ebraicum esse statuens, אַפִּי vnde quoque Αλφάος, deducendum. *SCALIGERO* adfensum *IO. DRVSIVS* *not.* ad memoratum *Luca* locum, in *criticis Anglicanis, tom. III. p. 1807.* *LIGHTFOOT* vero cum *IO. SAUBERTVS* *palæstr. diss.* VIII. cap. III. §. 17. p. 229. et in *var. lectionib.* ad *Matthæi* prolegom. p. 14. tum *IO. REINH. RVSVS* *barm. euangel.* tom. III. p. 1273.

d) de situ et nomin. locor. ebraic. tom. I. *operum* p. 439. ed. *MARTIANÆI.*

alio loco haud obscure significat e). *Repetitoque*, inquit, *itinere Nicopolim, quæ prius Emmaus vocabatur, apud quam in fractione panis cognitus dominus, Cleophæ domum in ecclesiam dedicauit.* Quemadmodum vero HIERONYMI auctoritas tanta haud est, vt sine antiquiorum, fide dignorum, scriptorum suffragiis; quæ tamen hac in causâ desiderantur, possit ex eo quid probari; aut extra omnem poni controuersiam, eamque ob rem nos quidem haud videmus, quid GROTIUM *f)*, cui nedum HIERONYMI testimonium cognitum fuisse, videtur, ad eandem sententiam impulerit, quum *vero simile esse*, dixerit, *Emmaunte eos habitasse atque eo regressos, postquam et sabbatum et diem a sabbato primum paschalis sacris et precibus impenderant*; ita, si quid in re incerta statuere liceat, eorum opinionem, qui ex Galilæa, si non vtrumque peregrinantem; Cleopham tamen fuisse, arbitrantur, longe probabiliorem credimus, maxime quod discipulum hunc sanguinis vinculo cum seruatoris nostri parentibus nonnullisque diuinis eius legatis, quorum patria Galilæa existit, coniunctum fuisse, non sine veri specie existimatur. Neque vero de familia huius Cleophæ *Io. XVIII, 24.* quod certum sit et exploratum, in medium adferri potest. Plurimi in eo consentiunt, Cleopham nostrum esse eundem, cuius vxorem Ioannes ad crucem nostri vadis cum huius matre stetit, dicat, adeo, vt qui hic κλωπᾶς, ibi κλεόπας adpelleretur *g)*. Qui ita statuunt, vincere ex eo volunt cognationem Cleophæ nostri cum seruatoris matre, quoniam ibi ἡ τῆ κλωπᾶ dicatur ἀδελφὴ τῆς μητρός Ἰησοῦ siue demum ἀδελφὴ de sorore; siue generatim de consanguinea sumatur; verbis autem: ἡ τῆ κλωπᾶ vel γύνῃ, vel θυγάτηρ, quoniam vtrumque vocabulum; prius tamen posteriori frequentius, soler in graecis scriptoribus passim omitti, adiungatur. *b)* Addunt sententiæ huius fautores, ex hoc effato colligi porro posse, Cleopham nostrum eo tempore in matrimonio vixisse habuisse secum vxorem suam Hierosolymis, et conferunt inter se dicta *Ioann. XVIII, 25.* et *Luc. XXIII, 10.* et quoniam Maria, quæ in altero Μαρίας Ἰακώβ, a nonnullis; sed minus recte, pro Zebedæi vxore;

A 3

vel

e) *epist. xxvii.*f) *loc. excir.*g) lege præter alios DRVSIUM *loco dicto.*

b) vid. LAMB. BOS *ellins. grac. p. 43.* coll. p. 83. Qui versionem arabicam sequuntur, malunt in hoc effato cum HVGONE GROTIUS ET GER. 10, VOSSIO

addere θυγάτηρ. Contrariæ tamen sententiæ plures patroni sunt, ex quibus BEZAM, GERHARDVM, ERASM. SCHMIDIVM, LIGHTFOOTVM nominasse sufficiat. Add. SEB. NAN, TILLEMONTIVM *memoires pour seruir a l'histoire ecclesiast. tom. I. p. 265.* et HENR. DODWELLVM *de iure laicorum p. 227.*

vel matre habita ^z), in altero *uxor Cleophae* dicitur, *Matth.* vero *cap. XXVII*, 56. *Marc.* XV, 40. coll. *cap. VI*, 3. XVI, 1. τῆς τῆς Ἰακώβου καὶ ἰωσή μητρὸς nomen habeat, ex locis istis cum LIGHTFOOT (k) efficere student, Cleopham nostrum trium legatorum Christi, Iacobi minoris, cuius *act.* XII, 2. XV, 13. XXI, 18. *Gal.* II, 9. fiat mentio, ^l), Iudae et Simonis Cananitae, siue zelotis, *Marc.* VI, 3. coll. *Matth.* XXVII, 56. *Marc.* XV, 44. patrem fuisse. Cleopham porro *Alpheum* dictum esse, arbitrantur, quumque id eam potissimum ob causam credunt, quod *μαρία τῆ Κλωπᾶ*, *Ioann.* XVIII, 25. *μαρία Ἰακώβου* in excitatis sacrarum tabularum locis dicitur; Iacobus vero iste *Ἰακώβος Ἀλφαῖς* non solum *act.* I, 13. vbi interpretes Syrus et Arabs omisum vocabulum *ἰδὸς* recte addunt; sed etiam *Marc.* III, 18. et *Luc.* VI, 15. nuncupetur, tum, sententiae huius firmandae causa, Alphaei nomen vnum idemque esse cum nomine Cleophae, adfirmant ac nostrum discipulum aiunt *עֲלֵפַי* dictum fuisse, quod pro varia legendi ratione *Matthaeus Ἀλφαῖος*, *Ioannes* vero *Κλωπᾶς* graece reddiderit *m*). Quod Cleopham nostrum Iacobi et aliorum legatorum Christi patrem habent, cum sine dubio tum iam satis aetate profectum; alterum vero, itineris comitem, forte illo iuniorum fuisse, autumant, atque ex hoc causam ostendere volunt, quare a Cleopha, neque ab illo, quem secum habebat, et quem Petrum multi aiunt fuisse, responsum Christus v. 18. sq. tulerit, quae etiam HVG. GROTIU), aliorumque est sententia.

HAEC omnia coniecturis et ea maxime opinione nituntur, Cleopham nostrum apud *Lucam* esse haud diuersum ab illo, cuius; vel potius eius vxoris, mentionem factam apud Ioannem videmus. Quemadmodum vero id nunquam ita, vti merito debet, poterit demonstrari et supra omnem

^z) vid. COMBESISIVM *auctario novo tom. I.* p. 1180.

k) *chronic. temporum sect. LXXXVIII. tom. II. operum*, p. 59. coll. eiusdem *horis ebraicis et zalmud. in Lucam, tomo eodem*, p. 566.

l) eius nimirum Iacobi, qui *frater domini, filius Alphaei*, itemque a nonnullis *episcopus Hierosolymitanus* dicitur, et qui ab altero Iacobo, *Zebedaei filio*, diuersus est. Vid. IO. PEARSONIVM

lection. in acta apostol. p. 58. DIONYS. PETAVIVM *libr. I. de hierarchia, cap. VII.* SAM. BASNAGIVM *exercitat. adversus Baronium*, p. 506. THOM. ITTIGIVM *select. histor. eccles. cap. sec. I. cap. 7. sect. 5. §. 18.* p. 451. IO. FRANC. BVDDEVUM *de eccles. apost. cap. IIII.* p. 230. et IO. GEORG. WALCHIVM *histor. eccles. nou. test. sec. I. cap. I. sect. II. §. 27.* p. 216.

m) vid. LIGHTFOOTVM *loco mem.*

n) *adnotar. ad Luc. XXIII, 18. tom. II. operum theol.* p. 264.

omnem dubitationem poni, ob antiquiorum, quæ fidem habeant, testimoniorum inopiam; sic ii scriptores, qui ea de re memoriæ quid prodiderunt, plurimam partem ita comparati sunt, vt eorum suffragio niti tuto haud possimus, vt taceamus, mirum in modum eos dissentire, si, qui fuerit Cleophas noster, et quæ eius cum seruatoris parentibus cognatio; aut affinitas, exponere debeant. Nonnulli, Cleopham fratrem Iosephi fuisse, solummodo dicunt. Addunt alii, Cleophæ nostræ uxorem etiam Mariæ, matris Christi, forem; Iacobum vero et Iosen ex hoc connubio procreatos fuisse; Cleopham vero eam ob causam duplici quasi sanguinis nexu cum seruatoris familia cohesisse. Ab his discedunt, qui Mariæ τῆς τακώβου, vti vocatur, duos maritos adsignant, Alphæum alterum: alterum Cleopham, illum Iacobi et Iosis patrem germanum, hunc virricum. Sunt quoque, qui Cleopham filium Symeonem habuisse, alii, qui sine liberis mortuum; viduam vero eius ab Iosepho in matrimonium ductam esse aiunt, pro qua sententia sine omni dubio Cleophas apud Lucam ab illo, cuius Ioannes meminit, diuersus esse debuit, maxime quod ex *Maria Cleopha* apud Ioannem filiam Iosephi faciunt, ex vxore mortui Cleophæ natam. His contradicunt ii, qui Mariam, Cleophæ filiam, cum Alphæo nuptam, illum auum, hunc patrem Iacobi, Simonis et Iosis, legatorum Christi, fuisse, contendunt. In tam diuersas hac in re partes abeunt veteres, quorum aliquot testimonia si adiungamus, haud inconsulto nos facturos, arbitramur. Ita EUSEBIUS o) ex aliorum narrationibus, memorat, *Symeonem filium Cleopæ, cuius in euangelio fiat mentio*, in Iacobi locum successisse, postea vero addit: ἀνεψιὸν ὡς γε Φασὶ γεγονότα τῷ σωτήρος. τὸν γὰρ ἐν κλωπᾶν ἀδελφὸν τῷ Ἰωσήφ ὑπέδειχεν ἡγήσιππος ἰσραεῖ, creditur autem Simeon patruelis fuisse seruatoris. Nam Cleopam fratrem fuisse Iosephi; testatur HEGESIPPUS. Addi merito his debent, quæ ex fragmento quodam CHRYSOSTOMI inedito, in bibliotheca regia Parisiensis p) latente, in lucem protulit IO. BAPT. COTELERIUS q). In his enim adfirmatur, εἶναι τὴν Μαρίαν τῆς κλωπᾶ καὶ Μαρίαν τὴν θεοτόκου ἀδελφὰς ἐν δύο μητέρω, ἐνὸς δὲ πατρὸς, esse Mariam Cleophæ et Mariam deiparam sorores e duabus matribus; ex vno autem patre. HIPPOLYTUS THEBANVS in *chronico commentario*, cuius partem HENR. CANISIO r);

EXCER-

o) lib. III. hist. eccl. cap. II. p. 87.

p) num. CIO VIII.

q) notis ad patr. apostol. tom. I. p. 281.

edit. CLERICI.

r) tom. III. thes. monumentor. eccl. hist. et historic. siue lection. antiqu. ed. IAC.

BASNAGII Amstelod. CID MDCCXXXV. fol.

excerpta vero ex toto opere, quod itidem in manuscriptis libris memorata bibliotheca r) habetur, laudato IO. BAPT. COTELERIO t) debemus, Μαρία δὲ, inquit, u) ἡ τῆ κλωπᾶ ἢ ἀδελφῆ τῆς μητρὸς τῆ κυρίῃ περσαγορευομένη. εὐρίσκειται ἐν τοῖς ἀντιγράφοις κ. τ. λ. Maria autem Cleophae soror matris domini adpellata. Sic inuenitur in exemplaribus beatorum orthodoxorumque sanctorum patrum et doctorum, qui scripturas sacras interpretati sunt, quod Cleophas et iustus Ioakim fratres germani fuerint. Quum autem Cleophas uxorem duxisset ac sine prole mortuus esset, Ioakim ebraeo more cum uxore fratris sui congressus genuit Mariam. Ex quo tempore illa relicta in sponsam accepit Annam, filiam Marbanis sacerdotis, de qua suscepit sanctissimam deiparam. Vocatur itaque Maria Cleophae, soror matris domini, utpote secundum naturam quidem prognata Ioakim, secundum vero legis gratiam audiens filia Cleophae, in quibus verbis multa esse erronea et fallā, recte IO. BAPT. COTELERIVS x) obseruauit. Adde effata SIMEONIS metaphrastis y): ἡ ἀδελφῆ τῆς μητρὸς τῆ κυρίῃ Μαρία ἢ τῆ κλωπᾶ, ἢ ἔστι θυγατέρα Ἰωσήφ, καὶ ἡ γυνὴ τῆ ἀδελφῆ αὐτῆ κλωπᾶ, soror matris domini Maria Cleophae, quae est filia Iosephi, atque uxor fratris illius Cleophae, et NICEPHORI, qui tamen mirum in modum sibi ea in re contradixit. Alio enim loco z) dicit: Μαρία θυγατὴρ μὲν τῆ μητροῦ Ἰωσήφ ἐκ κλωπᾶ δὲ τῆς τῆ ἀδελφῆ γυναικός, male sic, quasi Cleopha femina fuerit; sed potius, ut COTELERIVS a) monet: ἐκ τῆς κλωπᾶ δὲ τῆ ἀδελφῆ γυναικός, ἀπαιδὸς τεθνηκότος αὐτῶ γενηθεῖσα, Maria sponsi Iosephi filia ex fratris Cleophae uxore procreata, cetera quae uerba, si cum alio eiusdem scriptoris effato b) comparantur, in quo uxorem Cleophae ἀδελφῆν τῆς Θεοτόκου, καὶ θυγατέρα οὐκ ἐξ ἄννης καὶ τῆ Ἰωακείμ, ἀλλὰ Σαλωμῆς καὶ Ἰωσήφ, sororem Marie dei genitricis et filiam non ex Anna et Ioakimo; sed ex Salome et Iosepho procreatam, esse, perhibetur, facile patet, auctorem hunc, cui per se parum debetur fidei, sibi non constituisse, et Cleophae

s) num. CIÖCCLXXXVI.

r) not. ad patres apostolicos.

u) apud eundem COTELERIVM libr. memorat. vol. I. p. 281. edit. CLERICI.

x) ib. p. 282. leg. qui ibidem laudantur: EPIPHANIVM heres. LXXXVIII. tom. I. operum, p. 1040. HIERONYMVM libr. contra Heluid. cap. VII. et ad Marth. cap. XII. et XXVII. EUTHYMIVM, ad Marth. XXVII, §6. tom.

XVIII. biblioth. max. par. p. 590. aliosque.

y) chron. manusc. in biblioth. reg. Parisin. apud COTELERIVM loc. excir.

z) libr. I. hist. eccles. cap. 33. p. 114. add. libr. III cap. 9. p. 237. ubi itidem adfirmatur, Cleopham fratrem Iosephi fuisse.

a) ibidem.

b) libr. III. cap. 16. p. 245.

phae mortui uxorem, Mariam, Iosepho modo ut tori sociam, modo ut filiam tribuisse, in qua sententia, Cleophae nimirum uxorem existisse filiam Iosephi, etiam ANASTASIVS *Antiochenus*, GEORGIUS CEDRENVS et SIMEON *metaphrastes* fuerunt c). Tacemus de aliis eiusmodi testimoniis, ne iusto longius ea in re versari videamur. Id solum addidisse sufficiat, omnia, quae nobis servata sunt, de Cleopha eiusque familia d) testimonia eius esse conditionis, ut controuersam de eo rem componere ex iis; aut tollere interpretum dissensum nequeamus e).

QVID vero de altero discipulo, quem Cleopham itineris comitem adiunxisse sibi, legimus, et cuius nomen Lucas nobis haud significat, statuendum est? Et de hoc neutiquam vna est cum veterum; tum recentiorum scriptorum sententia. Sunt, qui nihil definiunt, etiam ex praeficis christianis doctoribus, quo AVGVSTINVS f) potissimum pertinet. Alii cum THEOPHYLACTO g) et NICEPHORO h) ipsum Lucam Cleophae secum fuisse, contendunt, nullam fere aliam ob causam, quam quod diuinus scriptor singulas *καταδραμας* totius historiae litteris consignauit; id vero, nisi praesens ipse fuisset, vix ac ne vix quidem eum fecisse, arbitrantur. Alii in hac lite pro Nathanaele, *Ioann. I.*, 46. quem PIGNATELLVS i), IOANNES ROBERTI k) aliique l) Bartholomaeum,

B

lega-

c) add. quae ex EUTHYMIO et aliis scriptoribus adfert sapius laudatus COTELERIVS, p. 287.

d) vid. praeter alios, SEB. NAN TILLEMONTIVM *memoires pour seruir a l'histoire ecclesiast. rom. I. part. 2. p. 1000. coll. p. 1002. et 1127.* et HENR. VALESIVM *nor. ad Eusebium*, p. 48.

e) Cleophae huius, ut martyris, memoria in BEDAE, VSVARDI, ADONIS, BARONII aliisque latinorum *martyrologiis* ad d. xxv septembr. celebratur. In graecorum *menolog.* est d. XIII. octobr. Add. TILLEMONTIVM *memoir. pour seruir a l'hist. eccles. rom. I. part. 2. p. 1004.* et NOTKERVM *martyrol.* apud GANISIVM *rom. II. lect. antiqu. part. 3. p. 176.* edition. BASNAGII.

f) *comm. in genes. cap. xxxi. rom. III.*

operum, p. 217. edit. Benedictin. Antuerp.

g) *comm. in euang. p. 539.*

h) *libr. I. histor. eccles. cap. 34. κατ' αὐτὴν* inquit, *ἡμεῖς τῆς ἀναστάσεως τοῦ κατὰ θεὸν ἐγὼ Κλεόπᾶν τὴν ἀδελφὴν καί τινος ἀποστόλου, eadem ipsa resurrectionis die a Luca et Cleopa iter facientibus cognitus est.*

i) *tract. de apostolatu Nathanaelis Bartholomaei*, Paris. MDCLX.

k) in *Nathanaele Bartholomaeo*, Duaci MDCCXVIII.

l) quo spectant: GVIL. CAVEVS *antiquit. apostol. p. 546.* FRID. ADOLPH. LAMPTIVS *commentar. in euangel. Ioannis, I. 46. rom I. p. 467.* HERM. WITSIVS *meleremar. Leidenf. p. 291.* et IO. NIC. NABRIVS *diff. de Nathanaele apostolo, a Bartholomaeo non diuerso*, Lips. MDCCXXX.

legatum seruatoris, habent, pugnarunt. In his principem locum EPIPHANIVS *m*) tuetur, vt de aliis, qui hunc sequuntur, breuitatis studiosi taceamus. In alia omnia discedunt, qui hac in causa a Petri partibus stant, cuius sententia nonnulli recentiorum interpretum fuerunt, et eo effatum 1 *Cor. XV, 5.* referendum esse, sunt arbitrati, ex quibus RICH. MONTACVTIVM *n*), IO. LIGHTFOOTVM *o*) et IO. REINHARD. RVSIUM *p*) nominasse, sufficiat *q*). Huic opinioni, nisi nos omnia fallunt, ii ex priscis christiani cætus doctoribus, suffragia dare videntur, qui de Simone, tanquam Cleophæ socio, loquuntur et in quem censum potissimum ORIGINES *r*) cadit atque BASILIUS *s*). Etenim, licet probe sciamus, a nonnullis, ab EVSEBIO *t*) nominatum et post hunc a NICEPHORO *u*), Cleopham filium, cui *Symeonis* nomen fuerit, habuisse, adfirmari, adeo, vt, patrem cum filio Emmauntem profectum esse, ac de filio Symeone loqui ORIGENEM et BASILIUM, dicere quis posset: licet porro nobis haud incognitum sit, non solum in nonnullis Origenis editionibus pro Simone, *Simeonem* et in aliquot BASILII codicibus loco huius nominis, *Manabem*; in sermone vero *primo de tempore*, qui inter Ambrosianos hodie habetur, *Ammaon*; vel *Ammaon* legi; non sine tamen summa veri specie ORIGENEM, quem reliqui sequuti sunt, *Simonis* nomine de Petro, qui etiam passim *Συμεών* vocatur *x*), loquutum nomenque ipsum apud

BASI-

m) *heres.* XXIII. cap. 6. tom. 1. operum p. 67.

n) *origin. eccles. tom. 1. part. 2. p. 453.*

o) *chron. temp. rom. 11. oper. theol. p. 59.*

p) *barmon. euangel. tom. III. p. 1485.*

q) nonnulli ex iis, qui romani pontificis castra sequuntur, quando verba 1 *Cor. XV, 5.* ad hanc visionem Emmaunticam referunt, de Kepha quodam, a Petro diuerso, ibi sermonem esse, statuunt, ac Cleophæ socium vnum ex discipulis Christi fuisse, credunt, qui, vt Petrus, Cepha nomen gesserit. Contra hos vide disputantem IO. REINH. RVSIUM *barmon. euangel. tom. III. p. 1509.* Inprimis HARDVINVS post alios in eo operam suam posuit, vt de hoc discipulo Cepha, non de apostolo Petro, effatum *Gal. II, 9.* intelligendum esse, probaret; sententiam vero hanc solide, prater multos alios, re-

refutarunt: MARCKIVS *parz. v. exercit. rext. num. XXXV. et histor. exaltat. Iesu Christi, libr. I. cap. 10. §. 3. p. 121.* THOM. ITTIGIVS *selectis bist. eccles. capit. sec. 1. cap. III. §. 14. p. 230.* inprimis vero SALOM. DEYLINGIVS *obs. sac. parz. II. num. 45. p. 520.*

r) *libr. II. contra Celsum cap. 62. tom. 1. oper. p. 434. ed. CAR. DELARVE et cap. 68. p. 438. prefat. in Ioannem p. 7. et 10. et bomil. XVIII. in Ierem. §. 8. tom. 11. p. 274.*

s) *comm. in cap. VI. Iesaiæ.*

t) *libr. III. bist. eccles. cap. II. p. 86. cap. 32. p. 103. et libr. IIII. cap. 22. p. 142.*

u) *libr. III. bist. eccl. cap. 16.*

x) *act. XV, 14. coll. v. 7. et 2 Petr. I, 1.* Sic et Cleophæ filius modo *Simon*: moda *Symeon* in antiquis scriptoribus vocatur. Vid. HENR. VALESIVM *not. ad Einsbium p. 54.*

BASILIVM ET AMBROSIVM corruptum esse, contendî posse, cuilibet videbitur, qui ab ORIGENE *y*) in vno horum locorum, quibus de Simone et Cleopha sermo est, Andream huius *Simonis fratrem* dictum esse, recordari velit. Quicquid vero huius rei sit, si verum fateri debeamus, qui alter Cleophae in itinere hoc socius fuerit, vix definiri posse, arbitramur. Vti enim supra adlatum pro Luca argumentum neutiquam totam rem expedire nobis viderur, et ad hæc ipse diuinus scriptor ad initium *euangelii* sui ex eorum numero se eximit, qui dictorum rerumque gestarum seruatoris testes ἀποστόλοι fuerunt; ita et eorum sententiam, qui in hac lite pro Nathanaele sunt et Petro, infirmo praesidio niti arbitramur. Pro illo solus dimicat EPIPHANIVS, qui, vt recte DRVSIVS *z*) monet, id adfirmat: non probat; pro hoc vero tantum abest, vt solidi quid adferri possit, vt multa eaque grauissima argumenta coniectura huic possint opponi. Vt enim prætereamus, ipsi huic opinioni corruptam forte lectionem, qua v. 34. pro λέγωντας positum fuit λέγοντες *a*), occasionem dedisse videri, certe nobis persuademus, discipulos illos Emmaunticos, Hierosolyima reuersos, nequaquam dicturos fuisse: ὁ κύριος ἄφθνη Σίμωνι, quod ab omni loquendi natura abhorreret; sed potius ἄφθνη ἡμῶν, si Petrus vnus eorum fuisset. Iste potius legatus diuinus his verbis diferte a Cleophae socio distinguitur, et, quæ in memorato versu leguntur, vti omnes rationes ostendunt, non Emmaunticorum discipulorum; sed apostolorum verba sunt. Accedit, Lucam, nomen Cleophae, vt seruatoris discipuli, commemorantem, Petri, legati diuini, nomen sine dubio non reticuisse, si is alter horum peregrinantium fuisset; neque facile v. 24. cum v. 12. nostri capitis posse conciliari; aut rationem ostendi, quare Paullus 1 Cor. XV, 5. solius Petri meminisset, vbi hunc cum Cleopha Emmauntem profectum esse; Paullum vero ad hanc visionem Emmaunticam ibi respexisse, dicere vellemus *b*).

ETIAMSI vero ex ipso Luca haud aperte liceat, qui duo illi discipuli Emmauntici fuerint, quibus salutis nostræ auctor tam illustri ac plane singulari modo se præbuit conspiciendum; de iis tamen alia tradidit diuinus scriptor, quæ memoria sunt dignissima, siue *externum*; siue *internum*

B 2

num

y) præf. comm. in Ioann. p. 7. coll. p. 10.

euangel. tom. III. p. 1507.

z) criticis anglicanis tom. IIII. p. 1507.

b) plura lege apud MARCVIVM *hist.*

a) vid. 10. REINHARD RVSVIVM *harm.*

exaltat. Christi libr. I. cap. 10. §. 4.

num eorum statum consideremus. Ad illum ubi animum aduertimus, eos legimus Emmauntem discessisse; seruatore alia ipsisque incognita specie indutum, colloquium cum iis de se ipso instituisse c): se Emmauntem delatis cognoscendum dedisse; eos vero sine vlla mora Hierosolyma reuertisse, lætissimum hunc de viso Iesu Christo, a mortuis excitato, nuntium sanctiori cætui adlaturos. Ex quatuor his capitibus primum potissimum discutiamus, maxime quod reliqua non tam ad ipsos discipulos; quam ad Christum spectant, et, si qua in his insunt, quæ de illis dicta videantur; nulla tamen necessaria egent illustratione.

PEREGRINATIONEM discipulorum horum ita describit LUCAS, vt cum eius tempus; tum locum, quo ambo sint digressi, significet. Eos enim eodem die, quo nimirum seruator, ruptis mortis vinculis, viuum se exhibuit, et quidem, vt nos probabile esse opinamur, post meridiem d), Emmauntem se contulisse, narrat, huiusque loci nomen, conditionem et situm simul breuiter indicat ac describit. Emmauntem nostram vicum fuisse, non solum ex vocabulo *εμμαν*, quo Lucas vsus est; sed etiam ex IOSEPHO e) luculenter discimus, qui locum hunc disertis verbis *χωρίον* adpellat; Emmaus vero ibi, licet alibi rectius *εμμαν*, f) *Αμμαν* scribit g).
Vicus

c) discipuli igitur hi in antiquis christianis monumentis vt peregrinantes et cum Christo familiariter colloquentes exhibentur. Ac de his quidem explicandum censemus sarcophagum antiquum, in Vaticano repertum et a PAVLO ARINGHO delineatum, *Rom. subterranea libr. II. cap. 10. tom. I. p. 194.* Is quidem vir doctus quatuor imagines, in hoc sarcophago extantes, longe aliter interpretatur; cuius vero, vel leuiter eas inspicienti, summa cum probabilitate prima de *capituo*: secunda, in altera sarcophagi extremitate, de *accusato*: tertia de *resuscitato*: quarta de *exaltato* seruatore nostro explicanda videbitur. Tertia vero figura, quæ historiam Christi a mortuis excitati refert, eam sic ob oculos nobis ponit, vt duo peregrinantes et cum seruatore nostro colloquentes ibi conspiciantur, qui nulli facile alii, nisi Emmauntici discipuli esse

possunt.

d) sexaginta enim tantummodo stadiis Emmaus ab vrbe distabat; discipuli vero ad Christum, quam eo venissent, v. 29. dicunt: *mane nobiscum, quoniam ad vesperam sol vergit et inclinauit dies.*

e) *libr. VII. de bello iudaico, cap. 6. p. 419. ed. HAVERCAMPI. Leg. DRVSIVM NOR. ad Luc. XXIII. in criticis Anglicanis rom. III. p. 1507. qui tamen male huc refert aliud IOSEPHI effatum, libr. XII. ant. cap. 11. Ibi enim non de vico Emmaunte; sed de vrbe huius nominis, iridem in Iudæa sita, sermo est.*

f) *libr. XVII. ant. iudaico. cap. 10. p. 859.*

g) dicitur quoque *Emmanum*, I Macc. III. 40. et a SOZOMENO *libr. V. cap. 20. Εμμ.* De descriptione huius vocis inprimis apud iudaicos doctores lege ADAM, RECHENBERGIUM *hierolex. voc Emmaus, p. 514.*

Vicus igitur ab vrbe eiusdem nominis, quæ postea *Nicopolis* adpellata fuit *b*), sollicitè est secernendus. Etsi enim vrbs hæc pariter ac vicus, quo ambo nostri discipuli se contulerunt, ad Iudæam pertinuit; attamen, quum HIERONYMVS *i*) testetur, vrbem illam huius nominis ibi positam esse, *vbi incipient montana Iudæa*, facile patet, hanc non LX. *k*) sed ad minimum, vti etiam ADR. RELANDVS *l*) docuit, CCLXXVI. stadiis Hierosolymis abfuisse. Ex eo vero facile credimus locorum horum discrimen, quod tam multi neglexerunt, intelligi posse. Testantur præterea PLINIVS *m*), IOSEPHVS *n*) et HIERONYMVS *o*), vrbem Emmauntem in ea vicinia, vbi olim Lydda et Ioppe, fuisse, manifesto indicio, in Iudæa duplicem olim Emmauntem existisse, vrbem alteram; alteram vicum. IOSEPHVS vrbis sapius mentionem fecit *p*), quamuis a multis

B 3

b) de nouo hoc nomine, Emmaunti vrbi dato, vide, quæ ex CASSIODORO, chronico paschali, ANASTASIO, HIERONYMO aliisque memorat ADR. RELANDVS *Palestin. libr. III. p. 750.*

i) *comm. in Daniel. cap. XII. tom. III. operum, p. 1135. ed. MARTIANAEL.*

k) quantum interuallum efficiant sexaginta hæc stadia, de eo harum rerum scriptores dissentiunt. Plerique duo fere milliaria; vel potius tres horas et dimidiam iis conficiendis tribuant. Vide SAM. BASNAGIVM *annualibus politico-ecclesiasticis ad ann. Christi XXXIII. §. 51. tom. 1. p. 412.* interpretes nostri effati in *criticis Angl. tom. III. p. 1506.* IOANN. GERHARDVM *harmon. euangel. loc. excir. et CAR. GOTTH. HOFMANNVM not. ad Prizzi. introd. in lect. nou. testam. p. 544.*

l) *Palestin. libr. II. p. 427.*

m) *libr. v. histor. uarur. cap. 14. tom. 1. p. 568. ed. HARDVINI. De Emmaunte vico, inquit SAM. BASNAGIVS, in errorem delapsus est Plinius, quod nimirum Emmauntem toparchiam nominauerit, vt vel ex hoc specimine liqueat, de iis, que Palestinam attingunt, Iosephum Plinio non esse postponendum, vti clarissimus opinatur Hardui-*

nus, annal. politic. eccles. tom. I. p. 413. Sed quamuis recte hoc contra HARDVINVM moneat BASNAGIVS; erat tamen tum, quum errasse PLINIUM scribit, qui non de vico; sed de vrbe huius nominis iudaica loquitur, cuius erroris etiam GROTIUM participem se fecisse, videmus ex eius *adnot. ad Luc. XXIII. 13. tom. II. operum, p. 264.* Minus quoque recte senserunt de effato IOSEPHI *libr. XVII. ant. iudaic. cap. 12.* BASNAGIVS *loc. excir. CHRIST. CELLARIUS notiz. orbis antiqui, libr. III. cap. 13. tom. II. p. 558. et IO. LIGHTFOOTVS chronic. temporum, sect. LXXXVIII. tom. 1. operum, p. 59.* Istud enim itidem de vrbe Emmaunte; non de vico huius nominis, vt doctissimi hi viri putant, est interpretandum. In eodem errore veritatur etiam TILLEMONTIVS *memoir. pour seruir a l'histoire ecclesiastique, tom. 1. part. 2. p. 1003.*

n) *libr. II. de bello iudaic. cap. 25.*

o) *comm. in Obad. cap. 1. tom. III. operum p. 1466.*

p) *libr. I. de bello iud. cap. 9. libr. II. cap. 3. et 25. libr. III. cap. 2. libr. v. cap. 4. libr. VI. cap. 1. libr. XII. auriq. iud. cap. 11. libr. XVII. cap. 12.* Effata hæc de vrbe

eius effata sciamus de vico nostro explicari et discrimen omitti, quod vrbem inter et vicum statui debeat. Cuius negligentiae nomine iam EVSEBIUS et HIERONYMVS se suspectos quodammodo reddiderunt, quum vicum nostrum *Nicopolin* dictum fuisse, scripserunt q). De nostra tamen Emmaunte interpretanda sunt verba IOSEPHI r): *ὁ καλοῦσιν δὲ μόνους ἀπὸ τῆς Σεβαστιᾶς χωρίον ἔδωκεν εἰς κατοικησιν, ὃ καλεῖται μὲν Ἀμμαῦς, ἀπέχει δὲ τῶν Ἱεροσολύμων σταδῶς ἑξήκοντα, solis octingentis militibus illic, scilicet in Iudaea, relictis locum dedit, quem incolerent, qui vocatur Ammaus. Distat autem Hierosolymis stadiis sexaginta, vbi in graecis codicibus recte ἑξήκοντα legitur, non τετράκοντα, vt in interprete huius scriptoris latino, et apud RVFINVM ac ZONARAM s). Ab vtraque hac Emmaunte alia in tribu Zabulon est fecernenda, haud ita procul a Tiberiade ciuitate sita, a thermis olim, a quibus etiam, teste IOSEPHO t), nomen duxit, nobilitata.*

MVLTA

vrbe Iudææ Emmaunte, non de vico esse intelligenda, RELANDVS docet *Palestin.* p. 429. qui et eo refert locum HIERONYMI *com. in Dau. cap. VIII. et in Macc. III. 30. 40. III. 15. VIII. 50.* De hac vrbe explicanda etiam verba sunt, quæ de Emmaunte habentur apud THEOPHANEM in *chronographia*, p. 41. et in *midrasch Coheleth*, fol. 106. col. 2. itemque verba SOZOMENI *libr. v. cap. 20.* ac NICEPHORI *libr. x. cap. 31.* Plurima quoque, quæ veteres de Emmaunte tradunt, ibi Iudam Maecabæum exercitum Antiochi fugasse: eam terra motu concidisse, bello iudaico deletam, post instauratam fuisse: habuisse eam sacrorum antistitem temporibus Godefredi, et quæ sunt eius generis alia, non de vico nostro; sed de vrbe Emmaunte sunt accipienda.

q) *libro de locis ebraicis, græce primum ab EVSEBIO, deinde latine ab HIERONYMO scripto, tom. I. operum Hieronymi, p. 439. ed. MARTINAEI et in IAC. BONFRERII onomast. vel. et locorum scripturae sacræ p. 68. edit. CLERICI.* Eundem errorem commisit ZACHARIAS, epi-

scopus Chrysolitanus libro, quem inscripfit: unum ex quatuor, libr. III. cap. 176. tom. XVIII. biblioth. max. parum Lugdunens. p. 950.

r) *libr. VII. cap. 26.*

s) error hic latini interpretis BEZAM fecellit, adeo, vt ad nostrum Luca effatum scriberet: *aut hic, scilicet apud Lucam, peccatum est in numero; aut apud Iosephum non recte scribuntur stadia triginta.* Neuter peccauit; sed latinus potius interpres, quem BEZA sequi non debuisset.

t) *libr. III. de bello iudaico cap. I. coll. libr. XVIII. ant. iud. cap. 3.* vbi huius vrbis et *libr. II. de bell. iud. cap. 27.* thermarum, quæ ibi *aquarum Tiberiensium* nomen habent, mentio fit. Add. de hac Galilææ vrbe: SAM. BOCHARTVM *geogr. sacr. libr. II. cap. 16. p. 848. NIC. SANSONVM geogr. sacr. p. 48. ed. CLERICI: SAM. BASNAGIVM libro memorato p. 413. vbi recte docissimus vir BARONIVM, vt CHRIST. CELLARIVS notit. orb. ant. libr. III. cap. 13. p. 558. BONFRERIVM, cuius verba notis ad onomasti-*

MVLTA præterea LVCAS historiæ huic intexit, ex quibus *inter-*
mus discipulorum horum status satis luculenter intelligi potest. Erant
inter affectas Christi: erant fide in ipsum, tanquam messiam, præditi;
cui tamen, vti legatorum aliorumque amicorum seruatoris, labem ali-
quam et maculam præiudicatæ illæ opinioniones de messie futuro regno in
his terris adsperserant. Fides hæc vtut erat; satis tamen altas in eo-
rum animis egerat radices, adeo vt violenta Iesu Christi morte, cuius
μυστήριον vltra eorum intelligendi vires tum positum esse videbatur, val-
de quidem labefactaretur, v. 21. non autem penitus euelleretur. Ha-
bent enim Iesum etiam post mortem verum et de cælo demissum vatem
v. 19, cui innocenti iudæorum senatus violentas intulerit manus, v. 20.
Mæror summus, qui in ore ac vultu eorum sedebat *u*), v. 17. tenerimi
erga magistrum suum amoris haud obscurus erat index. Conferunt in-
ter se sermones et ita quidem, vt animi eorum motus ex iis luculenter
paterent, et summum studium proderent, omnia, quæ in funesto serua-
toris ex hac vita discessu consequuta fuerant, ponderatis et discussis
vtrinque argumentis, inter se, et forte cum eius pristinis colloquiis,
comparandi x). Recordantur *tertii dici*, v. 21. cuius aliquoties serua-
tor mentionem iniecerat, eoque haud obscure, non omnem hanc ob-
causam ab eis spem, etiam post eius mortem, abiectam fuisse, significant,
quamquam, inclinato iam ad vespertinum tempus die speque eorum per
id fere delusa, tanto videbantur tristiores. Fidem quidem non omnem;
neutiquam tamen plane nullam dant narrationibus piarum mulierum, v.
22. hasque suspensos eos quodammodo et inter spem et metum adhuc
detinuisse, ingenue fatentur *y*). Testatum simul faciunt desiderium,
magna

non urb. et locor. sacre scripturae, p. 68. ed. CLERICI habentur, refutat, quod vterque hanc Galilææ urbem cum nostro vico confundit; SOZOMENI tamen essatum, ibidem a CELLARIO et BASNA-GIO in medium adlatum, nollemus vtrumque de vico nostro Emmaunte, in Iudæa regione sito, interpretatum esse.

u) de vocabulo *ευδωμής*, quo hic LVCAS est vsus et quod cum *ivsticiam*, tum *moresitatem* significat, leg. CORNEL. ADAMI *observationibus theol. philologicis*, p. 115. IO. HENR. MATIVM *observ. sacr.*

part. 1. p. 74. IAC. ELSNERVM observationibus sacris ad Matth. VI, 16. p. 35. et IO. CHRIST. WOLFIUM curis philol. et crit. in Matthæum, p. 133.

x) vide IO. REINH. RVSIUM *harm. euangel. rom. III. p. 1488. et IO. GERHARDVM harm. euangel. ad nostrum essatum* p. 364.

y) ita fert significatio verbi *ἐξέσται*, de quo PRICÆVS *nor. ad nostrum locum videndus est itemque AMELIVS in der Erörterung der schwersten Schriftstellen neuen Testaments part. II. p. 856.*

magna illa cruciatuum et mortis Christi *μυσήρια* ex prioris fœderis vatum libris magis magisque cognoscendi, hancque ob causam incognitum magistrum suum a se dimittere nolunt, v. 29. Præbent ad sensum eius dictis, v. 32. quumque sibi, eum docentem audientibus, *καθήσαν κασιμέ-
vvn* tribuunt, v. 32. factis simul declarant, quanta incrementa tum ceperit eorum fides et quot multa, antea minus recte intellecta, in salutis suæ negotio diuinoque hanc restituendi consilio ex cælestis huius doctoris ore didicerint. Repetunt, viso seruatore, lætabundi et sine vlla mora urbem, quam tristes reliquerant, et eo animo repetunt, vt lætissimum hunc de rediuiuo Iesu nuntium afflicto sanctiori cœrui adferant aliosque summæ huius lætitiæ faciant participes.

DISCIPVLOS hos Emmaunticos, qui olim cælestis de Iesu, a mortuis reduce, veritatis præcones fuerunt, VOBIS, OPTIMI CIVES, sanctioris in feriis his agenda vitæ magistros commendamus. In hos defigite oculos vestros: intuemini eorum exemplum et, vt illi præclare fecerunt; ita et vos sacros hos et Iesu Christi ad pristinam vitam reuocati memoriæ consecratos dies piis meditationibus transigite. Frequentes obite templa mentesque his inferte castas seruatorisque vestri maiestati deuotas. Componite vos ad oracula diuina rite et, vti decet, audienda, vestraque salutis, cuius causa hæc omnia fieri a vobis volumus, studiosissimos vos ostendite. Significate animum supremi numinis beneficiorum memorem et erga eius nuntios voluntatisque diuinæ interpretes liberalem, id quod sincere precamur vosque omnes pariter ac singulos cælesti, per mortem Iesu nobis reparatæ, gratiæ studiosè commendamus. P. P. in
academia lenensi, anno a virginis partu omnibus salutari

CIO IO CC LIII

99 A 6970

ULB Halle

3

002 824 85X

Retro ✓

DISCIPVLI
E M M A V N T I C I

COMMENTATIO

AD

PIE CELEBRANDA PASCHATIS

S A C R A

IN ACADEMIA IENENSI

PROPOSITA

LITTERIS SCHILLIANIS

4